

WOJCIECH ŚWIĘCICKI

Wojciech Krzysztof Świącicki urodził się 16 marca 1950 r. w Poznaniu. Po ukończeniu w 1967 r. Liceum Ogólnokształcącego nr 1 im. Karola Marcinkowskiego podjął studia wyższe na Wydziale Rolniczym Akademii Rolniczej w Poznaniu, które ukończył w 1972 r. uzyskując tytuł magistra inżyniera rolnictwa. W dniu 21 marca 1977 r. Rada Naukowa Instytutu Rolniczego Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy nadała mu stopień naukowy doktora nauk rolniczych w dziedzinie agronomii. Promotorem był prof. Jerzy Sypniewski. Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk rolniczych w zakresie genetyki i hodowli roślin nadała mu Rada Naukowa Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie w dniu 14 czerwca 1984 r., na podstawie rozprawy *Studia nad mutacjami u grochu. Wybór, klasyfikacja i testy genetyczne mutantów*. Tytuł naukowy profesora nauk rolniczych uzyskał w 1991 r. Z nominacji Ministra Rolnictwa w 1987 r. został powołany na stanowisko docenta, z nominacji prezesa Polskiej Akademii Nauk w 1991 r. na stanowisko docenta, a w 1992 r. na stanowisko profesora zwyczajnego.

Po ukończeniu studiów, od 1.09.1972 r., Wojciech Świącicki pracuje nieprzerwanie jako hodowca w Poznańskiej Hodowli Roślin (Stacja Hodowli Roślin Wiatrowo), gdzie w latach 1973-1984 był kierownikiem Pracowni Hodowli Grochu, a w latach 1984-1994 – naczelnym hodowcą ds. roślin strączkowych. W okresie 1986-1992 był też kierownikiem Pracowni Dokumentacji w Zakładzie Krajowych Zasobów Genowych IHAR w Radzikowie. Uczył przedmiotów zawodowych w Liceum Rolniczym w Wągrowcu w latach 1977-1980.

W październiku 1991 r. z inicjatywy prof. Ignacego Wiatroszaka, dyrektora Instytutu Genetyki Roślin PAN, podjął pracę w Instytucie, najpierw jako zastępca ds. ogólnych (1991-1993), a następnie jako zastępca ds. naukowych (1993-2003). Od października 2003 r. do końca grudnia 2011 r. był dyrektorem Instytutu Genetyki Roślin PAN. W tym okresie liczba profesorów wzrosła do 20, Instytut uzyskał uprawnienia ds. habilitowania (2009), a w dwu kolejnych kategoryzacjach zajął I (2006) i III (2010) miejsce w kategorii I jednostek naukowych MNiSzW. Jednocześnie, w latach 1992-2022, był kierownikiem Pracowni Mutagenyzy (1992-1999), Pracowni Analizy Genomu (2000-2012), Zakładu Genomiki (2013-2014), Zespołu Genomiki Porównawczej Roślin Strączkowych (2015-2022).

Odbył zagraniczne staże naukowe: Międzynarodowy Kurs Hodowli Roślin w Wageningen, Holandia (1977), stypendium FAO w Instytucie Hodowli Roślin Weibullsholm, Szwecja (1979), stypendium FAO w Stacji Badawczej Uniwersytetu Cornella, Geneva, USA (1981).

W pierwszym okresie swej działalności twórczej i badawczej (1972-1991), prowadzonej w Stacji Hodowli Roślin w Wiatrowie, zajmował się hodowlą grochu siewnego (*Pisum sativum* L.), był współautorem dziewięciu zarejestrowanych odmian, w tym nowych typów użytkowych, a także introdukcją nowych form uprawnych np. Perko (ozimy, tetraploidalny rzepik zielonkowy), czy grochopeluski (pastewna, wysokoplenna i karłowa forma grochu do uprawy na glebach lekkich). Systematycznie powiększane, hodowlane materiały wyjściowe przekształcił w kolekcję rodzaju *Pisum*, jako część krajowego programu ochrony zasobów genowych roślin uprawnych IHAR, w końcowym efekcie jeden z najbogatszych w świecie banków genów *Pisum* (ponad 3 tysiące obiektów). Realizowane równoległe badania podstawowe dotyczyły problemów niezbędnych dla postępu hodowlanego, w tym nowych ideotypów odmian (dziedziczenie elementów struktury plonu i zawartości białka, nowe techniki selekcji, sprzężenia genów cech użytkowych z markerami selekcyjnymi, poszerzanie

zmienności naturalnej, nowe metody identyfikacji odmian). W tym okresie zapoczątkował wieloletnią współpracę z naukowcami IGR PAN w Poznaniu, prof. M. Surmą i prof. Z. Kaczmarkiem, z zakresu genetyki ilościowej. Osiągnięcia naukowe stanowiły dla Rady Naukowej IHAR podstawę do wystąpienia w 1989 r. do Prezydenta RP o nadanie tytułu profesora. W 1991 r. znalazł się w pierwszej grupie profesorów nominowanych przez Prezydenta RP, wybranego w powszechnych wyborach.

Po przejściu w 1991 r. do Instytutu Genetyki Roślin PAN nie zmienił zasadniczych zainteresowań badawczych (hodowla i genetyka roślin strączkowych, w szczególności genetyczne doskonalenie roślin, mapowanie chromosomów oraz gromadzenie, waloryzacja, ochrona zasobów genowych) i nadal był hodowcą, kontynuując prace Ojca, dr. Wiktora Świącickiego, wieloletniego naczelnego hodowcy i dyrektora Poznańskiej Hodowli Roślin. Realizował ideę współpracy interdyscyplinarnej nad roślinami wysokobiałkowymi – od ochrony bioróżnorodności, przez badania z zakresu genetyki, aż do wykorzystania roślin w paszach i pokarmie. Połączenie warsztatu naukowego IGR PAN i twórczego w PHR często stawało się źródłem pomysłów badawczych, a wyniki badań szybko mogły znaleźć zastosowanie w praktyce.

Do najważniejszych osiągnięć prof. W. Świącickiego zaliczyć należy: 1) stworzenie krajowego banku genów *Pisum* i bazy danych światowych banków genów *Lupinus*, 2) odkrycie i opisanie dwóch nowych gatunków łubinów (*L. anatolicus* Swiec. et Swiec. i syntetycznego *L. xhispanicoluteus* Swiec. et Swiec.), 3) współautorstwo pięciu kolejnych map chromosomów *Pisum*, w tym tzw. mapy wzorcowej, opublikowanej w Genetic Maps w Cold Spring Harbor, USA (1993), reguł w mapowaniu i terminologii genetycznej dla rodzaju *Pisum* oraz wyselekcjonowanie ponad 30 nowych, zmapowanych genów (w tym genu samokończenia wegetacji *det* i zwiększonej syntezy karotenoidów *Orc*) i wewnątrzgenowej mapy heteroalleli w locus *Orc*, 4) wykorzystanie analizy składu jakościowego alkaloidów do identyfikacji gatunków *Lupinus*, 5) zbadanie sposobu dziedziczenia wysokiej zawartości białka i korelacji z plonowaniem, w połączeniu z opracowaniem techniki połówek nasion przeznaczonej dla hodowli form wysokobiałkowych grochu, 6) określenie wielkości genomu gatunków z rodzaju *Pisum* i *Lupinus* z zastosowaniem cytometrii przepływowej, 7) wykazanie efektu pozycji genu oraz zależności jego ekspresji od podłoża genotypowego.

Działalność hodowlana zaowocowała współautorstwem 29 odmian grochu i 4 łubinu żółtego i białego. Niektóre z nich wyróżnione Złotymi Medalami Targów Rolniczych, wprowadzały znaczący postęp hodowlany i reprezentowały nowe ideotypy (formy krótkołodygowe, wąsolistne, samokończące, nasienne i pastewne) oraz zajmowały istotną część arealu uprawy danego gatunku w kraju.

Dorobek naukowy prof. Świącickiego obejmuje 384 pozycje opublikowane w czasopiśmie polskich i zagranicznych, w tym 125 prac oryginalnych, 82 prace przeglądowe, 15 opracowań monograficznych i książek, 7 artykułów popularno-naukowych oraz 155 komunikatów i streszczeń. Wśród prac przeglądowych ważne uwagi są dwa opracowania, wspólne z prof. M. Surmą: *Hodowla roślin – dziedzina agronomii czy filozofii przyrody* (Zesz. Probl. Post. Nauk Roln., 2002) i *The big five in the world of plants – the species that have changed the course of history* (Polish Journal of Agronomy, 2021), a także *The Catalogue of Pisum Genes* (2019), dwa wydania *Kto jest kim w polskiej hodowli roślin* (1998, 2009), oraz *Rodowody polskich hodowców roślin na początku XXI wieku* (Hodowla Roślin i Nasiennictwo, 2011). Był promotorem w 15 przewodach doktorskich. Zasłużył się w propagowaniu wyników badań na studiach magisterskich i podyplomowych, np. jako wykładowca, na studiach dla

obcokrajowców organizowanych przez IAEA/FAO i UŚ w Katowicach. Podczas realizacji Programów Wieloletnich wygłosił ponad 100 referatów w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego.

Organizował szereg konferencji naukowych, wśród nich V Konferencję Mutacyjną (1989), konferencję „Genetyka a taksonomia” (1999), V Europejską Konferencję Roślin Strączkowych (2004), XVI Sympozjum Zasobów Genowych EUCARPIA (2002). Był inicjatorem i współorganizatorem trzech cykli konferencji krajowych: „Hodowla Roślin”, „Zasoby Genowe Roślin Użytkowych” i „Problemy i Strategie Wykorzystania Roślin Strączkowych”.

Prof. W. Świącicki był kierownikiem wielu krajowych projektów badawczych m.in. 2 projektów KBN (2000-2002 i 2003-2006), 2 projektów NCBR (Cornet, 2014-2015 i Segenmas, 2015-2018, kierownik zadań badawczych), 7 projektów MRiRW dotyczących postępu biologicznego (1993-2020); uczestniczył jako kierownik Obszaru II (Genetyka i hodowla roślin strączkowych) w realizacji 2 Rządowych Programach Wieloletnich (2011-2015 i 2016-2020) dotyczących krajowego białka paszowego i bezpieczeństwa białkowego kraju. Wyniki tych Programów wykazały możliwość ograniczenia importu białka paszowego na rzecz surowców krajowych i zaoszczędzenie około 4 mld zł rocznie. Był kierownikiem projektów międzynarodowych: w ramach Funduszu USA/Polska im. M. Skłodowskiej-Curie (1995-1998), Ministerstwa Rolnictwa Zachodniej Australii (2000-2004) oraz kierownikiem zadań w VI Programie Ramowym UE (Grain Legumes, 2004-2008).

Prof. W. Świącicki jest członkiem korespondentem PAN od 2007 r., a członkiem rzeczywistym od 2019 r. Działał, bądź działa, w wielu radach naukowych i organizacjach naukowych: członek rad naukowych IHAR (1985-2016), Ogrodu Botanicznego PAN (od 1992), Instytutu Genetyki Roślin PAN (od 1993), Instytutu Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN (2009-2023, przewodniczący Rady 2015-2023), członek Rady Konsultacyjnej oraz Komisji ds. rejestracji Odmian Roślin Pastewnych COBORU, członek Komitetu Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin PAN, obecnie Komitetu Agronomii PAN (od 1987, wiceprzewodniczący w 5 kadencjach), prezes (1996-1999) i wiceprezes (2002-2005) Związku Twórców Odmian Roślin Uprawnych, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Łubinowego (2003-2006), przewodniczący Rady ds. Ochrony Zasobów Genowych Roślin Uprawnych (od 1996), przewodniczący Kapituły Nagrody z Zakresu Genetyki Roślin im. Stefana Barbackiego (od 1994), członek Kapituły Medalu im. M. Oczapowskiego (od 2019), wiceprezydent Europejskiego Stowarzyszenia dla Badań nad Roślinami Strączkowymi/AEP (2001-2004, członek komitetu naukowego 2004-2007, obecnie członek honorowy), członek zarządu Legume Society (2011-2014), członek zarządu EUCARPIA (1996-2008, przewodniczący Sekcji Roślin Oleistych i Strączkowych 2001-2006), członek-założyciel Europejskiej Federacji Towarzystw Genetycznych, członek zarządu Pisum Genetics Association i Komitetu ds. Genomu *Pisum* (1984-2015) oraz członek zarządu International Lupin Association (1996-2002). Był także ekspertem IAEA/FAO ds. hodowli i kierownikiem dwóch misji naukowych w Kinszasie/Kongo (1986, 1987), ekspertem Europejskiego Programu Współpracy ds. Zasobów Genowych (ECP/GR), konsultantem ds. hodowli grochu w firmach zagranicznych, ekspertem ds. ustaw sejmowych i senackich m.in. o nasiennictwie, paszach i wykorzystaniu krajowego białka.

Był członkiem komitetu redakcyjnego czasopism: „Plant Breeding”, Elsevier (2001-2016) i „Pisum Genetics” (1984-2015) i „Legume Perspectives/Grain Legumes” (2010-2019) oraz redaktorem naczelnym lub członkiem komitetu redakcyjnego „Zeszytów Problemowych Postępów Nauk Rolniczych”. Jest członkiem komitetu redakcyjnego „Genetic Resources and Crop Evolution”, Springer (od 1992).

Za działalność naukowo-badawczą i hodowlaną został wielokrotnie odznaczony i wyróżniony. Otrzymał nagrodę indywidualną II st. Państwowej Agencji Atomistyki za „Studia nad mutacjami u grochu” (1985), nagrodę województwa pilskiego za „Wyhodowanie nowych odmian roślin strączkowych” (1985), I miejsce w konkursie „Inżynier roku woj. pilskiego” (1986), oraz I (1984) i II (1986) stopień specjalizacji zawodowej z nominacji Min. Rolnictwa, nagrodę zespołową NOT za „Wyhodowanie wysokoplennych odmian grochu, peluszki, łubinów i seradeli” (1986), Srebrny Krzyż Zasługi (1985), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (2004), Medal „Zasłużony dla Rolnictwa” (2009), Medal 40-lecia Uniwersytetu Techniczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy (2009), Medal Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu za wieloletnią współpracę i przyczynienie się do rozwoju kadr naukowych Wydziału Rolnictwa (2012), Medal „Academia Rerum Rusticarum Posnaniensis” (2012), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2014), Medal im. M. Oczapowskiego za wybitny wkład w rozwój genetyki roślin (2018); został też członkiem honorowym Krajowego Zrzeszenia Producentów Rzepaku i Roślin Białkowych (2013) oraz członkiem honorowym International Legume Society (2019).

Po przejściu emeryturę, z dniem 31 grudnia 2022 r., nadal współpracuje z Zespołem Genomiki Roślin Strączkowych IGR PAN. W latach 2023-2025 wypromował dwu doktorantów, opublikował cztery prace oryginalne i osiem prezentacji konferencyjnych.

Bibliografia

- Wojciech K. Świącicki*, [w:] *Instytut Genetyki Roślin PAN 1954-2004 Geneza – Twórcy – Kontynuacje*, praca zbiorowa pod red. M. Surmy, T. Adamskiego, B.P. Salmanowicza, Poznań 2004, s. 48-51.
- Kto jest kim w polskiej hodowli roślin*, praca zbiorowa pod red. Wojciecha Świącickiego, Poznań 2009, s. 65-67.
- Baza danych Ludzie Nauki*, *Wojciech Świącicki*.